

FİKRİ VE SINAİ MÜLKİYET HAKLARINA GENEL BAKIŞ

Teknolojideki gelişim, dünya ticaretindeki artış ve bilginin hızla yayılması gibi çeşitli olgulara bağlı olarak, ticaret hukuku son zamanlarda giderek uluslararası bir niteliğe bürünmüştür. Anılan hukuk içinde, bu süreçten belki de en fazla fikri ve sınai mülkiyet hakları etkilenmiştir.

Fikri ve sınai mülkiyet kavramı; patentler, faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar, fikir ve sanat eserleri, coğrafi işaretler, ticaret unvanları, işletme adları ve hatta gizli bilgileri kapsayacak kadar geniş bir anlama sahiptir.

Bugün gelişmiş ülkeler, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması için azami gayret sarf etmektedirler. Çünkü fikir ve sanat eserleri, patent, marka ve endüstriyel tasarım gibi unsurlar bu ülkelerin ekonomilerinde dikkate değer bir paya sahiptir. Sözgelimi, dünyanın en zengin adamı *Bill GATES*'in sermayesi, özgün fikre dayanan bilgisayar programlarıdır. Yine, müzik ve sinema endüstrisinin dünya ekonomisindeki payı küçümsenemeyecek bir düzeye ulaşmıştır. Patent, marka ve özgün tasarım gibi sınai mülkiyet hakları bakımından da benzer değerlendirmeleri yapmak mümkündür.

Bir adım daha ileri giderek denebilir ki, bugün fiziki üretim, fikri üretime dayanmaktadır. Özgün fikri üretimin olmadığı ülkelerde fiziki üretim yapmak da pek mümkün görünmemektedir. Fikri üretimin yapılmadığı ülkelerde, fiziki üretim esas itibariyle taklide dayanır. Gelişmiş ülkelerin kol gücüne dayanan üretimlerini, gelişmekte olan ülkelere kaydırması bir rastlantı olmasa gerektir. Özetle, bugün kazançlı üretim beyin gücüne, yani sistemli bilgiye dayanan üretimdir. Büyük ölçüde bu nedene bağlı olarak, çağımız *bilgi çağı* şeklinde adlandırılmaktadır.

Bilginin bu kadar önemli olduğu bir ortamda, bilgiyi koruyucu düzenlemelere gidilmesi doğal karşılanmalıdır. Bu koruma, fikri ve sınai mülkiyet hukukuyla sağlanmaktadır. Özgün fikrin, ekonomideki payına bağlı olarak, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korumasına verilen önem giderek artmıştır. Bugün gelişmiş ülkeler bu hususta oldukça hassas davranmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler ise, bir taraftan gelişmiş ülkelerin baskısı, diğer yandan teknoloji transferi ve doğrudan yabancı yatırımı çekebilme gibi düşüncelerle, söz konusu hakları koruma yarışına girmişlerdir. Bu düşünceler Ülkemiz bakımından da geçerlidir. Bu haklar, ayrıca uluslararası sözleşmelerle de koruma altına alınmıştır. Bu bağlamda özellikle, dünya ticaretine yön vermek düşüncesiyle oluşturulmuş Dünya Ticaret Örgütünü kuran 1995 tarihli anlaşmanın eklerinden biri olan TİCARETLE BAĞLANTILI FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ANLAŞMASI (*TRIPS*) burada anılmalıdır. Yine Ülkemiz bakımından *AB* ile gümrük birliğini sağlayan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, bu hakların korunması bakımından önemli bir kilometre taşıdır.

Yaşanan bu gelişmelerden Ülkemizin ve firmalarımızın etkilenmemesi ise mümkün değildir. Öyleyse büyük, orta boy ya da küçük ölçekteki tüm firmaların artık bir *fikri ve sınai mülkiyet politikasının* olması gerektiği söylenebilir. Her firma kendi durumuna ve şartlarına bağlı olarak, bir politika belirlemelidir. Bunun nedeni ve nasılı ise daha sonraki yazıların konusu olacaktır.